

JSME HŘÍŠNÍ NEJEN PROTO, ŽE JSME JEDLI ZE STROMU POZNÁNÍ, ALE I PROTO, ŽE JSME DOSUD NEJEDLI ZE STROMU ŽIVOTA. STAV V NĚMŽ SE NACHÁZÍME, JE HŘÍŠNÝ NEZÁVISLE NA VINĚ.

BYLI JSME STVOŘENI, ABYCHOM ŽILI V RÁJI, RÁJ BYL URČEN K TOMU, ABY NÁM SLOUŽIL. NAŠE URČENÍ SE ZMĚNILO: NEPRAVÍ SE, ŽE BY SE ZMĚNILO I URČENÍ RÁJE.

FRANZ KAFKA

ARTHUR MILLER

ARTHUR MILLER, JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH AMERICKÝCH DRAMATIKŮ DVACÁTÉHO STOLETÍ, SE NARODIL V ROCE 1915 V NEWYORSKÉM HARLEMU. VE SVĚM ŽIVOTĚ SI VĚRU NEMŮŽE STĚŽOVAT NA NEDOSTATEK RŮZNÝCH UDÁLOSTÍ A DRAMATICKÝCH ZVRATŮ. V MLÁDÍ (PO OTCOVĚ BANKROTU) VYSTRÍDAL NĚKOLIK ZAMĚSTNÁNÍ, ABY SI VYDĚLAL NA ŽIVOBYTÍ. V ROCE 1938 ABSOLVOVAL NOVINÁŘSTVÍ NA MICHIGENSKÉ UNIVERZITĚ. ZAČAL PSÁT HRY, DRAMATIZACE A ROZHLASOVÉ SCÉNÁŘE. JISTÝ ČAS SE PODÍLEL NA FEDERÁLNÍM DIVADELNÍM PROJEKTU, BĚHEM VÁLKY PRACOVAL V BROOKLYNSKÉ LODĚNICI, NAPSAL REPORTÁŽE O ŽIVOTĚ NA VOJENSKÝCH ZÁKLADNÁCH - SITUATION NORMAL (1944, SITUACE JE NORMÁLNÍ), Z KTERÝCH VYCHÁZEL I PŘI PSÁNÍ SCÉNÁŘE FILMU THE STORY OF G. I. JOE (1945, PŘÍBĚH AMERICKÉHO VOJÁKA). V ROCE 1945 MU VYŠEL JEHO JEDINÝ ROMÁN THE FOCUS (S NÁZVEM OHNISKO NENÁVISTI Č. 1949, 1966) O AMERICKÉM ANTISEMITISMU. PRVNÍ HRA, KTEROU MILLEROVI INSCENOVALI NA BROADWAYI, BYLA THE MAN WHO HAD ALL THE LUCK (1944, ŠTASTNÝ ČLOVĚK), NEZAZNAMENALA VŠAK VELKÝ ÚSPĚCH, PO NĚKOLIKA REPRÍZÁCH JI STÁHLI Z REPERTOÁRU. UŽ V TĚTO HŘE VŠAK NACHÁZÍME NĚKTERÁ Z MILLEROVÝCH ÚSTŘEDNÍCH TÉMAT - KRITICKOSPOLEČENSKÁ VERSUS OSOBNÍ, RODINNÁ: NEJISTÝ VZTAH MEZI LIDSKOU CTÍ, PRACÍ A RODINOU A PRŮNIK DO PODNIKATELSKÉ A OSOBNÍ ETIKY. ARTHUR MILLER VŽDY ZAUJÍMAL VEŘEJNÉ, ANGAŽOVANÉ STANOVISKO K ŽIVOTU KOLEM SEBE. V LETECH 1960-71 NATOČIL JOHN HUSTON FILM PODLE JEHO SCÉNÁŘE THE MISFITS (MUSTANGOVÉ, 1962) V HLAVNÍ ROLI S MARILYN MONROE, V TĚ DOBĚ JEHO MANŽELKOU. V MISTROVSKÉ ZKRATCE AUTOR VYSTIHL STŘÍDÁNÍ DVOU SVĚTŮ - NEPOTŘEBNÝMI SE STÁVAJÍ MUŽNÍ A SVOBODNÍ KOVBOJOVÉ A PRO VOLNĚ ŽIJÍCÍ

MUSTANGY JE ROVNĚŽ ČÍM DÁL TÍM MĚNĚ MÍSTA. KONČÍ ZÁPADNÍ PASTORÁLNÍ MÝTUS. V ROCE 1956 MILLER ODMÍTĚL PŘED VÝBOREM PRO VYŠETŘOVÁNÍ NEAMERICKÉ ČINNOSTI ZRADIT SVĚ LEVICOVÉ SMYŠLEJÍCÍ BÝVALÉ PŘÁTELE A BYL ODSOUZEN ZA OPOVRHOVÁNÍ SOUDEM. V ROCE 1968 SE V PAŘÍŽI POSTAVIL DO ČELA AMERICKÉ PACIFISTICKÉ SKUPINY ZASAZUJÍCÍ SE O MÍR VE VIETNAMU. VŠECHNY TYTO UDÁLOSTI, STEJNĚ JAKO DALŠÍ, KDYŽ SE SPISOVATEL ANGAŽOVAL ZA VĚCI VEŘEJNÉ, OVLIVNILY JEHO TVORBU A PŘETAVILY SE DO NÍ. VE SVÝCH HRÁCH SE ARTHUR MILLER SOUSTŘĚDUJE NA ZOBRAZENÍ LIDSKÉ PODSTATY JEDNOTLIVCE, KTERÝ SE POD TLAKEM SPOLEČNOSTI, V KTERÉ ŽIJE, A JEJÍCH ZÁKONŮ, DOSTÁVÁ DO HRANIČNÍCH SITUACÍ A ČASTO BUĎ Z VLASTNÍ VINY, ANEBY SHODOU OKOLNOSTÍ DOPLÁCÍ NA NĚ VLASTNÍM ŽIVOTEM. PRVNÍ ÚSPĚŠNÁ MILLEROVA HRA ALL MY SONS (1947, VŠICHNI MOJI SYNŮVĚ), PODROBUJE SPOLEČENSKÉ KRITICE NA POZADÍ RODINNÉHO DRAMATU PODNIKATELSKOU AKTIVITU V PRŮBĚHU VÁLKY, KTERÁ SE OBRACÍ PROTI SAMOTNÝM OBCHODNÍKŮM. DEATH OF A SALESMAN (1947, SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO), PATŘÍ MEZI PROFILOVÁ DÍLA MODERNÍHO DIVADLA, AUTOR V HŘE DO DŮSLEDKU OBNAŽUJE NEGATIVNÍ STRÁNKY ZPŮSOBU ŽIVOTA MALOBURŽOAZNÍCH AMERICANŮ. HLAVNÍ PROTAGONISTA, "PRŮMĚRNÝ, OBYČEJNÝ ČLOVĚK", JE STÁLE VÍC UBÍJEN TECHNICKÝMI VYMOŽENOSTI KONZUMNÍ SPOLEČNOSTI A NEPOCHOPENÍM ZE STRANY SVÝCH BLÍZKÝCH, A ŘEŠENÍ NAKONEC NACHÁZÍ V SEBEVRAZDĚ. VÝCHODISKEM PRO (HISTORICKOU) HRU THE CRUCIBLE (1953, ZKOUŠKA OHNĚM) BYLA SALEMSKÁ HONBA NA ČARODĚJNICE, SOUVISEJÍCÍ S MCCARTHYOVSKOU HYSTERIÍ. HLAVNÍ HRDINA OPĚT ŘEŠÍ KONFLIKT MEZI VLASTNÍM NÁZOREM A SPOLEČENSKÝM MÍNĚNÍM, VZTAH MUŽE A ŽENY, RODINY POD SPOLEČENSKÝM TLAKEM. (HRA SE U NÁS UVÁDÍ POD NÁZVY: HON NA ČARODĚJNICE,

ČARODĚJKY ZE SALEMU, HRDELNÍ PŘE: NEDÁVNO BYLA I NA REPERTOÁRU DIVADLA PETRA BEZRUČE).

V DALŠÍCH HRÁCH ZŮSTÁVÁ MILLER VĚRNÝ SVĚMU SMĚŘOVÁNÍ, PÍŠE HRY: A VIEW FROM THE BRIDGE (1955, POHLED Z MOSTU), A MEMORY OF TWO MONDAYS (1955, VZPOMÍNKA NA DVA PONDĚLKY), KTERÉ VŠAK NEDOSÁHLY ÚSPĚCHU PŘEDCHÁZEJÍCÍCH DĚL. A POTÉ SE TAKŘKA NA DESET LET V OBLASTI DRAMATU ODMLČÍ, NA SCÉNU SE VRÁTÍ AŽ HROU AFTER THE FALL (1964, POPÁDU). V NÍ SE INTELEKTUÁL QUENTIN SNAŽÍ SVĚDOMITOU REKAPITULACÍ UZLOVÝCH ŽIVOTNÍCH ZÁŽITKŮ PŘEKONAT OSOBNÍ KRIZI A NOVĚ DEFINOVAT ODPOVĚDNÝ VZTAH K NEJBLIŽŠÍM LIDEM A CELÉ SPOLEČNOSTI: CHARAKTERISTICKY MILLEROVSKÉ ÚSILÍ, ALE ZMAŘENÉ NESTRÁVENÝM, ZKRESLUJÍCÍM AUTOBIOGRAFISMEM I EGOCENTRICKÝM POSTOJEM HRDINY. INCIDENT AT VICHY (1964, INCIDENT VE VICHY) ZPRACOVÁVÁ TÉMA LIDSKÉHO SVĚDOMÍ, POCITU ZODPOVĚDNOSTI A PROJEVŮ ZBĚDĚLOSTI, NENÁVISTI A ZLA. VE HŘE THE PRICE (1968, CENA) SE VRACÍ K TÉMATU SVÝCH ZAČÁTKŮ - INDIVIDUÁLNÍ A SPOLEČENSKÉ ZODPOVĚDNOSTI A VINY. SVĚ STUDIUM JEDNOTLIVCE V RÁMCI SPOLEČNOSTI A RODINY UPLATŇUJE I V HRÁCH Z POSLEDNÍHO OBDOBÍ: THE CREATION OF THE WORLD AND OTHER BUSINESS (1972,

STVOŘENÍ SVĚTA A JINÉ VĚCI), HRA TAK TROCHU FILOZOFICKÁ A TAK TROCHU ZÁBAVNÁ, THE ARCHBISHOPS CEILING (1976, STROP ARCIBISKUPSKÉHO PALÁCE), THE AMERICAN CLOCK (1982, AMERICKÉ HODINY). V ROCE 1987 UVEŘEJNIL POD SPOLEČNÝM NÁZVEM DANGER: MEMORY! (POZOR: PAMĚŤ!) DVĚ JEDNOAKTOVÉ HRY - I CAN'T REMEMBER ANYTHING (NA NIC SI NEMOHU VZPOMENOUT) A CLARA. V OBOU SE DÍVÁ NA SVĚT PRIZMATEM LIDSKÉ PAMĚTI. V PRVNÍ AKTOVCE SI HLAVNÍ HRDINOVÉ HRY, LIDÉ NA SKLONKU ŽIVOTA, NA JISTÉ VĚCI ZE SVĚHO ŽIVOTA NECHTĚJÍ RADŠÍ ANI VZPOMENOUT, TŘÍDÍ SVÉ ZKUŠENOSTI. V KLÁŘE PŘÍSTUPUJE AUTOR K DANÉMU TÉMATU PŘÍMO Z PSYCHOANALYTICKÉHO HLEDISKA, POCIT VINY PŮSOBÍ JAKO MECHANISMUS VYTŘÍDUJÍCÍ Z LIDSKÉ PAMĚTI NEPŘÍJEMNÁ FAKTA.

V ROCE 1987 VYŠLY PAMĚTI ARTHURA MILLERA, REKAPITULACE JEHO POHNUTÉHO ŽIVOTA, POD NÁZVEM TIMEBENDS (ZÁKRUTY ČASU).

ARTHUR MILLER BYL ZA SVOU TVORBU ODMĚNĚN PULITZEROVOU CENOU, CENOU NEWYORSKÝCH DIVADELNÍCH KRITIKŮ, TONYHO CENOU, ŽLATOU MEDAILÍ ZA DRAMA A ČESTNÝM UZNÁNÍM KENNEDYHO CENTRA ZA CELOŽIVOTNÍ DÍLO.

-dram-

KDYŽ ARISTOTELES HOVOŘIL O PÁDU Z VÝŠKY, BYLO ZŘEJMÉ, ŽE NE VŠEM PŘÍSLUŠNÍKŮM NIŽŠÍCH VRSTEV PŘIPADNE ÚLOHA TRAGICKÉHO HRDINY. OD ARISTOTELOVÝCH DOB UPLYNULO MNOHO STOLETÍ. NENÍ UŽ TŘEBA ZTRÁCET HLAVU PŘED JEHO "POETIKOU", PRÁVĚ TAK JAKO PŘED EUKLIDOVOU GEOMETRIÍ, KTEROU NEJEDNOU ZDOKONALILI BADATELÉ S NOVÝMI NÁZORY... VĚCI SE MĚNÍ A DOBA I POVAHA SPOLEČNOSTI KLADE MEZE I GÉNIŮVI.

ARTHUR MILLER

ARTHUR MILLER
STVOŘENÍ SVĚTA
A JINÉ OBCHODY

REŽIE: JOSEF JANÍK

PŘEKLAD: IVO T. HAVLŮ

SCÉNA A KOSTÝMY: MARTA ROSZKOPFOVÁ

SCÉNICKÁ HUDBA: JIŘÍ BULIS J. H.

DRAMATURG: ROMAN CÍSAŘ

BŮH ... MIROSLAV ČÍZEK

ADAM ... MILAN KAČMARČÍK

EVA ... DANA ZAORALOVÁ

LUCIFER ... VLADIMÍR ČAPKA

RAFAEL ... JAN ODL

AZRAEL ANDĚLÉ ... KOSTAS ZERDOLOGLU

CHAMUEL ... IVO HRBÁČ

KAIN ... VÍTĚZSLAV KRYŠKE

ÁBEL ... IVO HRBÁČ

Inspice: Věra Kryšková

Nápověda: Jiřina Čížková

ČESKOSLOVENSKÁ PREMIÉRA:
10. ČERVNA 1992